

İSTANBUL İLİNDE KÜÇÜK ÖLÇEKLİ BALIKÇILIĞIN SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ

Kadir DOĞAN*

İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, Yetiştiricilik Bölümü
E.mail : kadogan@istanbul.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, İstanbul ili küçük ölçekli su ürünleri avcılığı yapan ve su ürünleri kooperatifi üyesi balıkçıların sosyo-ekonomik yapısı incelenmiştir. Bu kapsamda hazırlanan anket, kooperatif merkezlerine gidilerek balıkçılarla yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Ankette öncelikle balıkçı teknelerinin fiziksel ve teknik özellikleri ile çalışmanın ana amacıyla ilgili sorularda balıkçıların yaşı, medeni hali, öğrenim düzeyi, hane halkı nüfusu, çocuk sayısı, ev ve otomobil sahipliği, sosyal güvenlik durumları, balıkçılık tecrübeleri, mesleği seçme nedenleri ve çalışma koşulları gibi sosyo-ekonomik özelliklerinin tespitine yönelik veriler değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre tekne boylarının 6-12 metre arasında değiştiği ve tamamının motorlu teknelerden oluştuğu bulunmuştur. Balıkçı yaşlarının 29-83 arasında değiştiği % 41.7'lik en yüksek oranda ilkökul mezunu oldukları tespit edilmiştir. Balıkçıların meslek tecrübelerinin 1-41 yıl ve % 29.6'lık en yüksek oranla 21-30 yıl arasında olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmada balıkçıların % 44.3'ü geçimini balıkçılık yaparak sağladıkları ve % 25.1'inin hiçbir sosyal güvencesinin olmadığı, % 32.9'unun da ikamet ettikleri evlerinin kira oldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul İli, su ürünleri kooperatifi, İstanbul deniz balıkçılığı, sosyo-ekonomik analiz, küçük ölçekli balıkçılık, balıkçı profili

Tablo 4. Kooperatif üyesi balıkçıların demografik özellikleri

Balıkçıların demografik özellikleri	Adet	Yüzde (%)
Cinsiyet durumu		
Erkek	165	98,8
Kadın	2	1,2
Yaş grupları		
20-29 yaş	6	3,6
30-39 yaş	19	11,4
40-49 yaş	32	19,2
50-59 yaş	57	34,1
60-69 yaş	34	20,3
70-79 yaş	12	7,2
80 yaş ve üzeri	7	4,2
Medeni hali		
Bekar	21	12,6
Evli	146	87,4
Balıkçıların öğrenim durumu		
Okuma yazma bilmiyor	4	2,4
Okur-Yazar	6	3,6
İlkokul	67	40,1
Ortaokul	29	17,4
Lise	44	26,3
Üniversite	17	10,2
Balıkçıların çocuk sayısı		
1	27	18,6
2	78	53,8
3	22	15,2
4	9	6,2
5	4	2,8
6	5	3,4

Tablo 1. Araştırmanın yapıldığı ilçeler ve kooperatifler

No	Kooperatifin İlçesi	Kooperatifin Adı	Kuruluş Yılı	Üye Sayısı	Tekne Sayısı
1	Adalar	Adalar Su Ürünleri	1978	35	31
2	Adalar	Burgazada Su Ürünleri	1997	58	25
3	Adalar	Büyükdada Su Ürünleri	1995	65	30
4	Adalar	Kınalıada Su Ürünleri	1979	96	50
5	Kadıköy	Kadıköy Su Ürünleri	1982	171	80
6	Kadıköy	Caddebostan Su Ürünleri	2007	26	23
7	Kadıköy	Bostancı Su Ürünleri	1988	30	28
8	Kadıköy	F.Bahçe, Feneryolu Su Ürünleri	2002	28	25
9	Kartal	Kartal Su Ürünleri	1985	95	70
10	Maltepe	Küçükyalı Su Ürünleri	1999	28	30
11	Pendik	Pendik Su Ürünleri	1979	69	68
12	Tuzla	Tuzla Su Ürünleri	1995	61	70
13	Üsküdar	Hekimbaşı, Kuleli Su Ürünleri	2003	58	50
14	Üsküdar	Üsküdar Su Ürünleri	1982	76	45
15	Üsküdar	Selimiye Su Ürünleri	2003	60	55

GİRİŞ

İstanbul, Avrupa ile Asya kıtaları arasında köprü görevi gören Marmara Denizi kıyısı ve İstanbul Boğazı boyunca uzanmış bir metropoldür. Sahip olduğu 12.5 milyonluk nüfusu ile dünyada 100 ülkeden, AB'ye üye 27 ülkenin de on dokuzundan daha fazla bir nüfusa sahiptir. Satın alma paritesine göre 200 milyar dolara yaklaşan GSYİH ile İstanbul, AB'nin 12 üyesinden daha fazla yurtdışı hasılaya sahiptir. Aynı zamanda yaklaşık 60 milyar doları aşan ihracatı ile İstanbul, AB'nin 8 üyesini geride bırakmaktadır (Emil ve Onat, 2008). İstanbul sadece ekonomisiyle değil, hizmet sektörü, bilim ve teknoloji kuruluşları, sanat ve kültür hareketleri ile de ülkemizin yurt dışına açılan penceresidir.

İstanbul bu özelliklerinin yanında coğrafi konumu bakımından balıkçılığın önemli merkezlerinden biridir. Türkiye'nin en büyük ve işlevsel balık haline, toplam balıkçı teknelerinin % 8.8'ine, balıkçı ruhsatlarının da % 11.6'sına bu ürünleri biriktiren ve kooperatifleri sosyo-ekonomik ayağı temsil etmektedir. Küçük ölçekli balıkçılığa model oluşturulabilecek bu çalışmada İstanbul ilinin Anadolu Yakasında faaliyet gösteren on beş kooperatif ve bu kooperatiflere üye olan balıkçıların çalışma kapsamı içerisinde alınarak sosyo-ekonomik yapıları incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın materyalini İstanbul Anadolu Yakasında Kurulu olan on beş Su Ürünleri Kooperatifi ve kooperatiflere üye olan tekne sahibi balıkçıları oluşturmaktadır (Tablo 1). Kıyı balıkçılığı yapan kooperatif üyesi balıkçıların yapılan görüşmelerde anket uygulanarak çalışma amacına uygun bilgiler elde edilmiştir. Ankette balıkçıların kullandıkları teknelerin fiziksel, teknik özellikleri ile balıkçıların sosyo-ekonomik yapılarını ortaya koyan sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan sorularda balıkçıların yaşı, medeni hali, öğrenim düzeyi, çocuk sayısı, hane halkı nüfusu, ev ve otomobil mülkiyeti, sosyal güvenlik durumları, balıkçılık tecrübeleri, mesleği seçme nedenleri ve çalışma koşulları gibi sosyo-ekonomik özelliklerinin tespitine yönelik veriler işlenmiştir. Veriler 2007-2008 yılları arasında tam sayım yöntemi uygulanarak kooperatif başkanları ve balıkçıların yapılan anket sonuçlarına göre değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Kooperatif üyesi balıkçıların av esnasında kullandıkları araçlarının teknik ve fiziksel özellikleri (Tablo 2)'de, balıkçıların sosyal ve ekonomik özellikleri (Tablo 3)'de demografik yapıları da (Tablo 3) verilmiştir.

Tablo 2. Kooperatif üyesi balıkçıların av araçlarının teknik ve fiziksel özellikleri

Balıkçıların tekne özellikleri	Adet	Yüzde (%)
Boy (metre)		
5,0-5,9 metre	8	4,7
6,0-7,9 metre	115	68,9
8,0-9,9 metre	18	10,8
10,0-12,0 metre	15	9
12,0 metre ve üstü	11	6,6
Motor gücü (Hp)		
1,0-5,0 Hp	4	2,4
6,0-10,0 Hp	76	45,5
11,0-15,0 Hp	22	13,2
16,0-20,0 Hp	14	8,4
21,0 ve üzeri Hp	51	30,5
Yaş dağılımları		
1-5 yaş	32	19,1
6-10 yaş	31	18,6
11-15 yaş	37	22,2
16-20 yaş	28	16,7
21 ve üzeri	39	23,4
Av araçları ve balıkçılık uğraşları		
Olta	103	61,7
Olta-Ağ	64	38,3
Balıkçılık yapanların oranı		
Emekli veya başka işi olan	93	55,7
Sadece balıkçı	74	44,3

Tablo 3. Kooperatif üyesi balıkçıların sosyal ve ekonomik özellikleri

Balıkçıların sosyal ve ekonomik yapıları	Adet	Yüzde (%)
Sosyal güvenlik durumları		
Bağ-Kur	11	6,6
Emekli	93	55,7
Emekli sandığı	7	4,2
Güvencesi olmayan	42	25,1
SSK	14	8,4
Meslek tecrübeleri		
1-10 yıl	25	15
11-20 yıl	31	18,5
21-30 yıl	52	31,1
31-40 yıl	27	16,2
41 ve üzeri	32	19,2
Balıkçılığı seçme nedenleri		
Aile bütçesine katkı	29	17,3
Baba mesleği	24	14,4
Deniz kenarında ikamet	15	9
Hobi	25	15
İşsizlik	74	44,3
Ev mülkiyeti		
Ev sahibi	112	67,1
Kıracı	55	32,9
Otomobil mülkiyeti		
Otomobil olan	28	16,8
Otomobil olmayan	139	83,2

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan çalışmada incelenen kooperatiflerin tamamının küçük ölçekli balıkçılık yaptıkları, su ürünleri konusunda yeteri kadar kayıt tutmadıkları ve veri eksikliğinin olduğu görülmüştür. Kooperatiflerin üyeleri küçük ölçekli balıkçılık yaptıklarından hemen hemen tamamı düşük gelire sahip, aidaatlarını bile düzenli toplayamayan, pazarlama faaliyetleri oldukça yetersiz düzeydedir. Yakaladıkları balıkları satarken kooperatiflerin oluşturduğu pazarlama kanalıyla değil de daha çok bireysel pazarladıkları (% 49.1), soğuk hava depolarının olmadığı, çoğunun balık satış yerinin olmadığı (% 80.0), belediyelerle balık satış yerlerinde sıkıntıları olduğu görülmüştür. İncelenen kooperatifler üye sayısı bakımından yeterli çoğunluğa ulaşsa bile üst birliğe kayıt olma bilincine tam sahip olmadıkları ve aidaatlarını ödeme konusunda zorluk çektiklerini ifade etmişlerdir. Ele alınan kooperatiflerin % 53,3'ü bir üst birliğe üye iken % 46,7'si üyeliğin kendi kooperatiflerine bir fayda sağlayamayacağı inancındadırlar.

Sonuç olarak, Türk balıkçılık sektörünün örgütlü bir sektör olması için su ürünleri kooperatiflerinin organizasyonunun iyi yapılması gerekir. Var olan kaynaklarımızdan daha verimli ve ekonomik olarak yararlanabilmek için bilinçli, eğitilmiş, çevreye duyarlı ve balıkçılık yönetimini bilen balıkçıların olması gerekir. Bu da kooperatiflerin daha sorunsuz, verimli, aktif hale getirilip yetkilerinin artırılması ile sağlanacaktır. Balıkçılıkta sübvansiyon, pazarlama, rekabet, fiyat, koruma, kontrol, gözetim, istatistik, örgütlenme gibi konularda köklü değişikliklere gidilmesi gerekmektedir. Yeni oluşturulacak politikaların uygulanması, iyi işleyen bir kooperatif, sektör, üniversite ve bakanlık ilişkisiyle sağlanabilir. Ayrıca balıkçılık yapanların sosyo-ekonomik yapılarının istenilen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Üretimin daha sağlıklı ve çevreye duyarlı balıkçılığın olabilmesi için daha iyi sosyo-ekonomik koşulların yaratılması ve yeterli sayıda nitelikli mesleki eğitime sahip örgütlü bireylerin oluşturulması gerekmektedir.

Resim . Balıkçıların yapılan anket çalışmalarından görüntüleri

TEŞEKKÜR

Araştırmanın saha çalışması sırasında anketlere olumlu cevap veren kooperatif başkanları ve üyelerine, çalışmada destek ve özverileri için Eşim H. Firuzan DOĞAN, Kızım Şenay Begüm DOĞAN'a teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- Emil, T., Onat, S. 2008. Dünyada Türkiye ve İstanbul. İstanbul Ticaret Odası Yayın No. 2008-32. 52s.
Anonim, 2007. Su Ürünleri İstatistikleri 2007. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara
Anonim, 2008. Su Ürünleri İstatistikleri, 2008. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara
Anonim, 2009. Su Ürünleri Kooperatifleri. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Tarımsal Üretim Genel Müdürlüğü, Ankara
Anonim, 2009a. İstanbul Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları

